

TALENTS

Handreiking doorgaande leerlijn

voor de ontwikkeling richting een
zelfsturende, zelfbewuste professional
door te werken met authentieke vraagstukken

Tjark Huizinga, Kariene Mittendorff, Irene Visscher-Voerman

Januari 2024

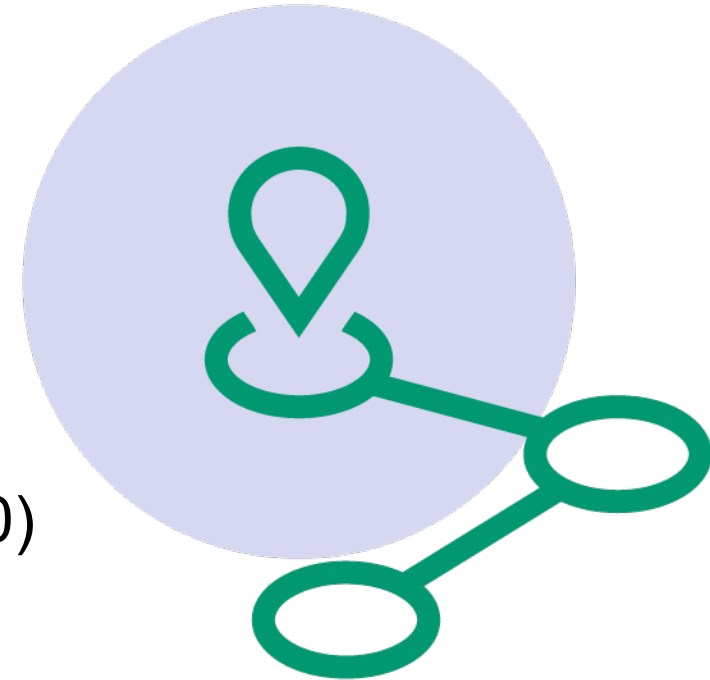

Dit product is mede mogelijk gemaakt met financiering van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek
Dossiernr: 405.20865.712

TALENTS

Inhoudsopgave

Elementen in een leeromgeving	(3-5)
Definities van een leerlijn	(6-7)
Niveaus binnen een leerlijn	(8-10)
Voorbeeld: leerlijn vraagstuk	(11)
Voorbeeld: leerlijn voor begeleiding	(12)
Voorbeeld: leerlijn voor toetsing en feedback	(13)

Dit product is Deze productie is mede mogelijk gemaakt met financiering van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek.
Dossierrnr: 405.20865.712

Elementen in een leeromgeving

- **Vraagstuk**

Vraagstukken vormen de context waarbinnen de lerende ruimte krijgt om zich te ontwikkelen als zelfsturende en zelfbewuste professional. De kenmerken van het vraagstuk beïnvloeden de ruimte voor deze ontwikkeling en bepalen de complexiteit waaraan gewerkt wordt. Complexiteit uit zich in de taakcomplexiteit (afbakening van het vraagstuk, oplossingsrichtingen en keuzeruimte), interdisciplinariteit (vanuit welke disciplines wordt aan het vraagstuk gewerkt) en de doorlooptijd van het vraagstuk (wanneer en hoelang wordt er aan het vraagstuk gewerkt).

Elementen in een leeromgeving

- **Begeleiding**

- Begeleiding ondersteunt de lerende bij de ontwikkeling van vaardigheden die passen bij een zelfsturende en zelfbewuste professional. Ook worden lerenden door de begeleiding aangeleerd om steeds meer zelfstandig te doen (van gestuurd naar zelfgestuurd). Onderwerpen die in de begeleiding van belang zijn, zijn bijvoorbeeld de mate van zelfstandigheid/ autonomie, het formuleren van eigen leerdoelen/ leervragen, keuzeruimte (binnen modules of het curriculum), feedback geven en reflectie. Het kan hierbij gaan om een bepaalde *vorm* van begeleiding maar ook de *inhoud*.

Elementen in een leeromgeving

- **Toetsing en feedback**

- Om de ontwikkeling van een zelfsturende en zelfbewuste professional inzichtelijk te maken lijkt een ontwikkelingsgerichte wijze van toetsing het best passend. Deze vorm van toetsing veronderstelt dat zowel lerenden als begeleiders *feedback geletterd* zijn, dat wil zeggen in staat zijn om feedback te geven of te ontvangen, interpreteren en gebruiken om er van te kunnen leren.

Definities van een leerlijn

Een **leerlijn** is een beredeneerde opbouw van tussendoelen en inhoud en naar een einddoel (Strijker, 2010)

Definities van een leerlijn

- **Doorlopende leerlijn**

- Bij het opstellen van een doorgaande leerlijn start je vanuit het formuleren van tussen- en einddoelen voor de lerende.
- Het nadenken over een doorgaande leerlijn helpt je inzichtelijk te maken in welke mate lerenden zelfverantwoordelijk zijn (of worden) voor het eigen leerproces.
- Vanuit deze zelfverantwoordelijkheid kun je vervolgens bepalen welke ondersteuning (*scaffolds*) geboden wordt in de fysieke en digitale leeromgeving en wat er van de begeleider van het leerproces verwacht wordt.
- De combinatie van dit gedachtegoed resulteert in de opbouw van het curriculum en wordt dus zichtbaar in de doorgaande leerlijn. Zie de uitwerking van de drie genoemde thema's hierna

Niveaus binnen een leerlijn

- Leerlijnen beschrijven niveaus op verschillende manieren, waaronder complexiteit, verwachte kennis, vaardigheden en attitudes of opleidingsniveaus (denk aan bachelor of masterniveau).
- In de uitwerking van de voorbeeldleerlijn om lerenden te ontwikkelen tot zelfstandige en zelfbewuste professionals gaan we uit van een vierjarig (bachelor)programma. Binnen de leerlijn zijn de drie centrale thema's die een rol spelen in de doorgaande leerlijn verder in specifiekere kenmerken uitgewerkt.
- We onderscheiden binnen de voorbeeldleerlijn de volgende thema's:
 - Vraagstuk (1)
 - Begeleiding (2)
 - Toetsing en feedback (3)

Niveaus binnen een leerlijn

- **Vraagstuk (1)**

- Complexiteit van de taak – De kenmerken van het vraagstuk die bepalen hoe complex het vraagstuk is (afbakening, aantal oplossingsrichtingen, abstractieniveau).
- Interdisciplinariteit – De mate waarin er vanuit één of meerdere disciplines aan het vraagstuk wordt gewerkt.
- Doorlooptijd – De periode waarin lerenden aan het vraagstuk werken.

Niveaus binnen een leerlijn

- **Begeleiding zelfsturing / zelfbewuste professional (2)**
 - Inhoud van de begeleiding – de omvang van de focus van de begeleiding (van ‘wie ben je’ tot professionele identiteit).
 - Vorm van de begeleiding – de wijze waarop de begeleiding wordt vormgegeven.
- **Toetsing (3)**
 - Toetsvorm – de wijze van toetsing (denk aan portfolio, presentatie, rapport, factsheet, et cetera).
 - Toetsdoelen – de centrale doelen waarop getoetst wordt, zowel qua inhoud, vaardigheden als opvattingen.
 - Feedbackgeletterdheid – de vaardigheden om effectief feedback te geven (door begeleiders van het leerproces en lerenden) en te ontvangen, interpreteren en gebruiken (door lerenden).

Voorbeeld leerlijn vraagstuk (1)

Jaar 1

- Taakcomplexiteit – Er wordt gewerkt vanuit (afgebakende) vraagstukken binnen een eenduidige context
- Interdisciplinariteit – Samenwerking vindt voornamelijk plaats met lerenden uit de eigen opleiding
- Doorlooptijd van het vraagstuk – Er wordt in een kort tijdsbestek gewerkt aan het vraagstuk (bijvoorbeeld in een kwartiel of een deel van het kwartiel)

Jaar 2

- Taakcomplexiteit – Er wordt gewerkt aan een vraagstuk waarbij oplossingsrichtingen nog niet bekend zijn. Het vraagstuk is afkomstig uit een complexe context.
- Interdisciplinariteit – Er wordt samengewerkt met lerenden uit hetzelfde domein
- Doorlooptijd van het vraagstuk - Er wordt in een kort tijdsbestek gewerkt aan het vraagstuk (bijvoorbeeld in een kwartiel of een deel van het kwartiel)

Jaar 3

- Taakcomplexiteit – Er wordt gewerkt aan een omvangrijk vraagstuk waarbij meerdere oplossingsrichtingen en invalshoeken zijn. Het vraagstuk is afkomstig uit een complexe context .
- Interdisciplinariteit – Er wordt samengewerkt met lerenden vanuit verschillende domeinen.
- Doorlooptijd van het vraagstuk – Er wordt minimaal een half jaar aan een vraagstuk gewerkt. Binnen deze doorlooptijd draagt de lerende bij aan een stuk van een omvangrijk(er) vraagstuk.

Jaar 4

- Taakcomplexiteit – Er wordt gewerkt aan een omvangrijk vraagstuk waarbij meerdere oplossingsrichtingen en invalshoeken mogelijk zijn. Het vraagstuk is afkomstig uit een complexe context .
- Interdisciplinariteit – Er wordt samengewerkt met lerenden vanuit verschillende domeinen en met verschillende niveaus.
- Doorlooptijd van het vraagstuk – Er wordt minimaal een half jaar aan een vraagstuk gewerkt. Binnen deze doorlooptijd draagt de lerende bij aan een stuk van een omvangrijk(er) vraagstuk.

Voorbeeld leerlijn begeleiding (2)

Jaar 1

- Instructie over zelfsturend leren en reflectie (wat is het, welk proces doorloop je dan)
- Inhoud van de begeleiding is nog 'klein': student in relatie tot de studie en bijv. een projectteam. Reflectie activiteiten zijn gericht op deze inhoud, en studenten stellen leervragen over dat thema. Studenten leren zowel individueel als in de groep deze activiteiten uit te voeren.
- Begeleiding is altijd vanuit de basis van 'coachend begeleiden': niet instrueren of voorzeggen maar goede vragen stellen. In jaar 1 begint dat met meer structuur. Begeleider legt processtappen uit, leert studenten hoe je reflecteert. Bewaakt doelen en stuurt aan op het formuleren van leervragen. Monitort samen met studenten de leervragen en doelen.

Jaar 2

- Inhoud van de begeleiding is iets breder: focust bijv. op student in relatie tot de professie / het beroep / student als professional. Studenten reflecteren op deze thema's en formuleren leervragen hierover. Koppeling met keuzes voor praktijk: bijv. minor/ stage/ SSS.
- Begeleider geeft iets meer ruimte. Begeleider legt processtappen/ werkwijzes uit. Stelt samen met studenten doelen voor het vraagstuk en laat studenten reflecteren op eigen leervragen. Geeft ze meer ruimte in de vorm van het behalen van doelen. Reflecteert samen met studenten op leervragen en bereikte doelen voor het vraagstuk.

Jaar 3

- Inhoud van de begeleiding focust bijv. op student in relatie tot interdisciplinaire samenwerking, bredere maatschappelijke vraagstukken. Studenten reflecteren op deze thema's en formuleren leervragen. Koppeling met keuzes voor afstuderen.
- Begeleider geeft nog meer ruimte. Stimuleert het gesprek maar laat studenten zelf nadenken over processtappen voor reflectie en het formuleren van leervragen. Laat studenten deze stappen zelf uitvoeren en monitoren. Indien nodig bijsturen.

Jaar 4

- Inhoud van de begeleiding focust bijv. op student in relatie tot vragen die gaan over professionele identiteit (normen/ waarden, bredere ambities) verdieping inzicht student als professional. Studenten reflecteren op deze thema's en formuleren ontwikkeldoelen gericht op vervolgstappen na afstuderen.
- Begeleider geeft veel ruimte. Stimuleert het gesprek maar laat studenten zelf reflecteren en leervragen formuleren. Begeleider stelt verdiepende (of kritische) vragen.

Voorbeeld leerlijn toetsing (3)

Jaar 1

- Toetsvorm – de wijze van toetsing en bijbehorende (toets)doelen staan vast.
- Toetsdoelen – de toetsdoelen zijn voorafgaand vastgesteld, waarbij de inhoud die wordt getoetst vaststaat.
- Feedbackgeletterdheid – gericht op het ontvangen en waarderen van feedback en het nemen van beslissingen voor aanpassingen. Feedback is meestal op product en proces. Momenten van feedback ontvangen staat vast, feedback ophalen op vastgestelde doelen

Jaar 2

- Toetsvorm – de wijze van toetsing is breed geformuleerd. De lerende kan hier een eigen invulling aan geven (binnen kaders).
- Toetsdoelen – Het merendeel van de toetsdoelen is vastgesteld, waarbij ook ruimte is persoonlijke (toets)doelen. De vastgestelde doelen zijn inhoudelijk afgestemd op de opleidingsdoelen.
- Feedbackgeletterdheid – gericht op waarderen, nemen van beslissingen, zowel voor eigen werk als dat van een ander. Feedback is meestal gericht op product en proces. Momenten van feedback ontvangen staat vast, feedback ophalen op vastgestelde doelen

Jaar 3

- Toetsvorm – de wijze van toetsing is open. De lerende kan zelf een eigen invulling geven, waarbij de toetsing is afgestemd op de leerdoelen en persoonlijke leerdoelen.
- Toetsdoelen – een beperkt deel van de toetsdoelen is voorafgaand vastgesteld. De meeste toetsdoelen worden door individuen zelf bepaald..
- Feedbackgeletterdheid – vanuit het gehele feedbackproces opgesteld. Een beperkt aantal momenten is vastgesteld, waarbij lerenden ruimte hebben om ook zelf te bepalen op welke doelen ze feedback ophalen.

Jaar 4

- Toetsvorm – de wijze van toetsing is open en afgestemd op de leerdoelen en persoonlijke doelen; lerenden kunnen zelf een eigen invulling geven.
- Toetsdoelen en inhouden – toetsdoelen zijn op hoog abstractieniveau geformuleerd. Lerenden concretiseren deze doelen en vanuit daar kiezen ze hoe ze zichzelf verder ontwikkelen tot zelfsturende en zelfbewuste professionals.
- Feedbackgeletterdheid – vanuit het gehele feedbackproces opgesteld. Lerenden hebben zelf de regie om te bepalen *wanneer* en op *welke* doelen ze feedback ophalen.

Achtergrondinformatie

- **Onderbouwing**

De voorbeelden van de leerlijnen in deze presentatie zijn ontwikkeld op basis van een iteratief proces, waarbij meerdere bestaande leerlijnen zijn bekeken. Gesteund door literatuur is vervolgens deze concept leerlijn uitgewerkt uitgewerkt. Tijdens twee sessies met externen is de leerlijn voorzien van suggesties welke zijn verwerkt in deze definitieve versie.

- **Referenties**

- Strijker, A. (2010). *Leerlijnen en vocabulaires in de praktijk*. SLO.
- Van den Akker, J. J. H., & Voogt, J. (1994). The use of innovation and practice profiles in the evaluation of curriculum implementation. *Studies in Educational Evaluation*, 20, 503–512.